

UNITÁRIUS ÉLET

50. évfolyam 3. szám

1996. március

„Az Isten-kereső lárma”

*„Keressétek először Istennek országát
és az ő igazságát.”
Máté 6,33.*

Búcsúzó évezredünk második félszázada legnagyobb magyar unitárius teológus elméjének, az erdélyi Gellérd Imrének (1920–1980) sokszor szavaltam nagyszerű verseit fiatal gimnazista és teológus koromban. Egyik verse különösen rabul ejtett, amelyik még prédikáció írására is ihletett nem egyszer. Címe: „Csak jöjjetek!” Valahogy így kezdődik: „Képzeletben régi templom roskadt falai között járok, / a múlt üteme fülembe dobol tompán, csendesen, / a dúlt falak réseai közül templomos ősök könyökölnék ki, / s beszélni kezdenek vádlón, sejtelmesen.” A költemény során aztán valóban megszólalnak a hitvalló ősök, hogy mit is jelentett számukra a templom, az egyház, a mindenkori Isten-keresés, felszakítva a mai aggódó lelkekben a fájdalomnak zsoltáros forrását: „Mikor ezekről emlékezem, megkeseredem lelkemben, mert nagy csoportban vonultam ezelőtt és ujjongó örömmel és hálaadással vezettem őket, az ünneplő sokaságot, az Isten házáig.” (Zsolt.42,5) Igazi unitárius bizakodással hívja a költő-lelkész a templomról a mindennapok gondjai-bajai miatt sokszor megfélemedező híveit, az Isten-keresésben elfáradt, vagy a világ más csábításai miatt közömbössé vált atyjafiait. Mind-egyik versszak a cím szavaival fejeződik be: Csak jöjjetek! Akik előttünk jártak – így a vers néhány gondolata – azok templomokat építettek nekünk, feláldozták, sokszor a családjuktól megvonva, legdrágább értékeiket.

Ma nem kér az Isten, az egyház ekkora áldozatokat, azért nem kell elkerülni a templomokat, és bár tudjuk, hogy a hiúság nagy vásarán értéktelen dolgokért többszörös értékeket odadobunk, nem baj, ha „zsebetekben egyetlen árva fillérrel is, csak jöjjetek!” Régen csak leoldott saruval lehetett a szent hajlékok küszöbét átlépni, minden szentségnek kijáró tisztelettel. Ma látjuk, hogy az Isten hajlékai sokszor divatszalonokká vagy rendetlen külsejű, „modern”-öltöztű különködők találkozó helyévé korcsosulnak. De még így is „csak jöjjetek”, mert Isten nem azt nézi, hogy hogyan virít a külső, hanem azt, hogy „mit s miért dobol szívünkben a vér”. Sok mindent megpró-

bál a mai ember, sok helyre bekopog, hogy fizikai létének gondjait megoldja, testi gyötrelmeire orvoslást találjon, és a sok mindenben elfeledkezik arról, hogy olyan dolgok felől aggodalmaskodik és olyasmikért aprózza fel életének értékeit, energiáit, amelyeket az Istennel való találkozásban sokkal könnyebben elér.

Mindenhol lehet Istent keresni, vele találkozni, de a legáldottabb hely az Ő tiszteletére épült hajlék, ahol a legkönnyebb megtalálni Őt, „csak jöjjetek, csak jöjjetek!” Az Istennel való találkozás keresése az isteni igazság szomjazását is jelenti, s aki így közelít az eszményi világ, Isten országa megvalósításához, annak élete nem telik el fölösleges aggodalmaskodásokban, hanem cselekvő, értékteremtő, imádkozó élet ajándéka lesz osztályrésze mindenkori. Ady Endre, aki „földben, fűben, kőben” keresi Istent, megtermékenyítő találkozásra, élményre vágyik: „Vele szeretnék találkozni, / az álmommal, nagy bolond hitben / s csak ennyit szólni: Isten, Isten / s újból imádkozni”, hogy aztán megtelve „Isten-szerelémmel”, „szabad szemekkel szabadon” járjon és mindig csak adjon.

Még egy, bizonyára sokak által ismert, költő versét szeretném felidézni, – mint egykori szellemi-lelki atyám, Gellérd Imre versét –, hogy beleépítem gondolatait ebbe az „Isten-kereső lárma”-ba. Ábrányi Emil „Keresem az Istent” című verse napjainkban is íródhatott volna, annyira mai az üzenete. Egy kereső lélek vándorbotot vesz kezébe, hogy megkeresse az elveszett Istent. Útja először a gondtalanok fényűző világába vezet, ahol látja a nagy gazdagságot, a pazarlást, s úgy gondolja, hogy a „Föld félisteneinél” megtalálja Istent, ott ahol nem számít a pénz, a hatalommal mindent meg lehet szerezni. Csalódik, mert nem talál ott egyebet, csak léha, üres életű emberek végtelennek látszó dáridóit, önzést, gőgöt, butaságot, a kéjvágy förtelmét, ahol nincs idő és hely az élet igazi értékeire tekinteni, mert le kell szakítani minden percnél az élvezetet nyújtó gyümölcsét. Megcsömörülve távozik, hogy folytassa keresését.

Pontosan az ellentétes világba megy, gondolván, hogy az egyszerűség, szegénység, szűkösség világa fölött Isten öröklik. Talál valóban olyan szegénységet, ami felér a pusztulással és önpusztítással. A tehetetlenség, a szabadulni nem tudás a nyomortól életrombolóvá teszi ezt a világot, a züllött családfő gyökerestől irtja ki éhező-fázó, nyomorgó családját. Ahol ilyesmi történhetne, ott nincs az Isten. Megdöbbenően menekül.

A művészetek ápolóit keresi fel. Arról álmodik, hogy ott elérje célját, hiszen a művészek olyan szépen, színekben, szavakban, köben, fában, fémekben, tettekben, mozgásokban, hangokban látják és láttatják ezt a világot, ezt az életet. És mit talál ott? Minden szépségnek az ellentétét, a művészek torzsalkodását, nemtelen vetélkedését, az érvényesülésért minden alantas eszköz felsorakoztatását, perlekedéseiket a nagyobb koncert. Nem, itt nem lehet az Isten! És tovább megy innen is.

Kereső lelke elviszi oda, ahol Istenről minden alkalommal olyan szépen beszélnek, prédikálnak. Papokat keres fel, mert ha itt sem találja meg Istent, akkor sehol máshol a világon. Szörnyen kell csalódnia. Külsőség volt a dísz, a pompa – lélek nem volt mögötte. Más az élet valósága, mint a szépen megfogalmazott, prédikált szóvirágok. Ez még csüggedtebbé teszi a vándort, hiszen azok döbrentették meg, akik arra hivatottak, hogy az Istent megmutassák az embereknek és segítsenek az embereket elvezetni teremthőjükhöz.

Úgy látszik, hogy belefáradt a keresésbe a vándor, mert egy pillanatra megpihen. De a pihenés csak számadás lehet és új erőmerítés a reménytelennek látszó vállalkozáshoz. Magába roskadtnak számol be sikertelenségéről, de amikor lebeszélő véleményt hall, felugrik, „s örült lázban égve” szalad és „harsány, bűgő hangja visszacsengett fájón./Elveszett az Isten, de meg kell találnom!!” Lehet, azóta is járja a világot, de nem hiszem, hogy egyedül, mert melléje kellett szegődnünk számosan, akik az Istent másoknak is meg akarjuk találni, nem csak a magunk számára akarjuk a vele való találkozást, másoknak is meg akarjuk mutatni, hogy „Kézen fogott engem az Isten./Azért vagyok, tudok, merek./Azért nem értettek sokáig/A kikacagó emberek.” [Oláh Gábor: „Isten az én pajzsom”.]

Milyen egyszerű és nagyszerű összegezést tartalmaz Jézus az aggodalmaskodásról szóló példázatá-

nak befejező gondolata, e beszéd, eszmeifuttatás alapeszméje: Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát. Lehet-e Isten gyermekének szentebb feladata, kötelessége, mint ez az útmutatás? Ábrányi Emil költeményének minden aggodalomra okot adó megállapítása ma is jelen van világunkban, egyesekben talán még hatványozottabban, elevebben és így pusztítóbban.

A keresztyén ember ma már nem gondolkodhatik csupán az ő saját felvenni valójáról, ruházataról, enivalójáról, betevő falatjáról, mert egyetemessé kell válnia aggodalmaskodásának. Ezért fáj sokszor – akár a kis egyházi közösségekben, akár a nagy társadalmi valóságban – hogy a kérő szót legkisebb mértékben azok hallják meg, akiknek a helyzet mindent megadott, akik dúskálva, pazarolva nem veszik észre, hogy a világ jó része éhez, rongyoskodik, és így erkölcsiében is pusztul. Miközben kacsilábon forgó kastélyokat építenek, Isten hajlékai romolnak, beáznak, lebontásra kényszerülnek, mert egy téglányi irgalmasság nincsen bennük.

Fordulhatunk a társadalom bármely területe felé, de Ábrányinál maradva, nézzük csak a művészeteket. Oly kevés van, ami az embert felfelé viszi, Isten felé irányítja, emellett döbbenetesen sok, ami visszafelé rángatja, értéktagadóvá, ártalmas szenvedélyek rabjává teszi azt, aki belekóstol az ilyen „művészetek” valamelyikébe. Minden percét életünknek végig lehetne pásztázni, röntgenezni. Van miért aggódni bőven; jócskán meghaladja erőinket, bármilyen nagyra is tartja magát a második ezredet búcsúztató emberiség. Az életünkben sokszor száműzött Istent újra meg kell találni. Jézus parancsa, minden más tanulságos útmutatással, nagyon megszívlelendő, mert: „Isten országa eljő, útban van./És alkotmánya lesz a szeretet./A szív parancsa, s nem a hiszek-

egy./E szent reménnyel lépj be boldogan. /Itt nem szegeznek vallatást feléd./Mit is hiszel, csak ezt: szeretsz-e még/s bent rá szívedben bátran, boldogan/Fölzúg a kórus: Szeretlek, Uram./Szeretlek, édes, áldott jó Atyám.../Hitem megtart, s erőssé tesz talán./De üdvösségem egy, csak egy lehet./A mindent pótló áldott szeretet.” [H.B. Carpenter] Így hangozzék messze és sokáig a mi Isten-kereső lármánk. AMEN

Balácsi László

Áprily Lajos

Imádkozom: Legyek vidám

*Én Istenem, legyek vidám,
hogy házamat vidítani tudjam.
Mosolyogjak, ha bántanak
és senkire se haragudjam.*

*Arcom ne lássa senkisémet
bánnakdani gondon és hiányon.
Legyen szelíd vasárnapom,
ha mosolyog a kisleányom.*

*Én Istenem, legyek vidám,
ma minden gondot tűzre vessek.
nyújtsam ki kincstelen kezem
s szegényen is nagyon szeressek.*

*Tudom, sokat búvölt a gyász,
a hollós téli bút daloltam.
A bátrakkal hadd mondok el:
panaszkodtam, mert balga voltam.*

*Én Istenem, legyek vidám,
ujjongjon újra pusztá lelkem,
mint rég, mikor falum felett
az első forrásvízre letem.*

*Ködökbe csillanó sugár,
víg fecskeszó bolond viharban,
tudatlan gyermekhang legyek
a jajgató világzavarban.*

Dr. Szentgericei Jakab Jenő

lelkész – jogtanácsos

1914. március 21. – 1996. február 17.

Kedves Jenő, drága Barátom!

Alig pár hónapja, hogy a pestszentlőrinci lelkészi állásról történt leköszönésed és tényleges nyugdíjba vonulásod alkalmával a Magyarországi Unitárius Egyház nevében boldog, békés nyugdíjas éveket kívántam Neked, azzal a külön kéréssel, hogy azért egyházadat azután se feledd el, mert segítő együttműködésedre, tanácsaidra továbbra is mindig nagy szükség van.

Akkor még egyikünk sem így gondolta a folytatást!...

Hosszú éveken, évtizedeken át megszoktuk, hogy egyházunk, magyarságunk szolgálatában Te mindig ott voltál, ahol arra a legnagyobb szükség volt, és azzal a természetességgel vállaltad a legkülönbözőbb feladatokat, amellyel csak az tud helytállni, aki nem szíves-ségnek, vagy kényszernek, hanem kemény kötelességének tartja elvégezni mindazt, amit népéért, egyházáért megtehet.

Pályád akár keresztmetszete is lehetne a II. világháború okozta zűrzavarnak és az azt követő hosszú, keserves időszaknak, amikor az élet vihara az egyént mint falevelet sodorta a legképtelenebb helyzetekbe.

A Te utad is hosszú volt, míg végre elérhetted, hogy minden idődet, erődet kizárólag egyházadnak szentelhesd. Attól kezdve viszont a lelkészi teendők mellett egyidejűleg mint az Egyházi Képviselő Tanács tagja, az Egyházi Elnökség tagja és egyházi jogtanácsos fejtettél ki nagyon szerteágazó tevékenységet. Ott voltál a legsúlyosabb gondok idején, amikor egyházunk egysége, jó híre, közmegebecsülése forgott kockán és vállvetve küzdöttél a bajok elhárításán.

Tapasztalatod, hozzáértésed mindenkor nagy hasznunkra volt közösségi munkánkban és ha ezek-

hez hozzászámítjuk a tiszta egyházi életért, igazságosságért vállalt következetes – ha kell kemény – kiállásodat, Téged bátran állíthatunk követendő példaként az utánunk jövő nemzedék elé! Egyenes, szókimondó természeted már-már legendássá vált. Véleményedtel kerteles nélkül mindig, mindenkinek szemébe mondtad, ami mai képmutató társadalmunkban annyira szokatlan, hogy az érintettnek sokszor – a meglepetés miatt – nem is jutott eszébe megsértődni. Igaz, kitűnő humoroddal rendszerint ki is segítetted zavarából azt, akit az igazság kimondása kényelmetlenül érintett.

Egy szóval, drága Jenőnk, jó volt Veled együtt dolgozni!

Jó volt derűs magabiztosságod mögött érezni, hogy egy dologban mindig egyetértünk: soha nem adjuk fel! A feladatot, amit az élet ránk rótt, becsülettel el kell végezni, hogy ha eljön az idő és álltuk a próbát, megbékélve térhessünk nyugovóra.

Elvesztésedbe nem lehet belenyugodni! Szellemed itt marad és velünk lesz küzdelmes napjaink minden percében mindaddig, amíg Téged követve a minden halandó számára rendelt utolsó útra nem lépünk. Unitárius egyházunk és annak minden tagja nevében köszönöm Neked mindazt, amit egy életen át a mi közösségünkért tetél és kívánom, adja meg az Úristen küzdelmes életed után a jól megérdemelt békés, örök megnyugvást!

Emlékedet kegyelettel őrizzük.

Isten Veled!

Dr. Murvay Sámuel

Dr. Szentgericei Jakab Jenőt egyházunk saját halottjának tekintette. A Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra február 29-én. Ravatalánál a magyarországi egyház részéről **Bencze Márton** püspök, **Orbókné-Szent Iványi Ilona** főjegyző és **dr. Murvay Sámuel** főgondnok búcsúztatták. Eljöttek Erdélyből barátai – akik nyugalomba vonulása alkalmából is itt voltak – **dr. Erdő János** püspök és **dr. Szabó Árpád** főjegyző, most már utolsó szolgálattételre. Sok százan: a család, a hívek, barátok kísérték el utolsó útjára szeretett halottunkat. A sírnál **Kászoni József** budapesti, **Rázmány Csaba** pestszentlőrinci és **Szász János** dunántúli lelkészek búcsúztatták dr. Jakab Jenőt, azt a lelkészt, aki évtizedekig szolgálta hűségesen, töretlen hittel egyházát, és akinek hiányát már most is észrevesszük.

IN MEMORIAM

Jenő bácsi

1995. szeptember 17-én nyugdíjba ment a pestszentlőrinci gyülekezet lelkésze. Október 1-jén beiktatták utódát, akit néhány alkalommal helyettesített is, de rövidesen megszakadt hosszú évek óta tartó kapcsolata gyülekezetével. Nem jött el közénk ezután, és 1996. február 17-én csendesen elhunyt Szentgericei Jakab Jenő, akit február 29-én egyházunk nagyjai között számoltartva kísértünk utolsó útjára, 82 éves korában.

Nagyon rövid ideig élvezhette a nyugdíjba vonulás nyugodt időszakát. Már nem volt a régi dinamikus, fiatalos szónok, ereje fogytán néha be-becsúszott egy-egy fáradt prédikációja is. Mégis volt valami szuggesztív benne, megmagyarázhatatlan vonzerő, mely mágnesként hatott hallgatására. Szeme fiatalosan csillogó, prédikációja tudatosan felépített, mű-

velt magyar ember előadása, de a hangja elárulta, hogy a test gyengül, szükség van már a pihenésre. Pedig hogy tudott szervezni! Felhívta százszor a gyülekezet tagjait, érvelt, könyörgött, szorongatott és megnevettegetett, csak hogy résztvegyünk a tereprendezésben, a kerítésépítésben, takarításban, festésben, a szeretetvendégségen, a tortasorsoláson...

Gondnokunk Molnár János szinte újra aktív dolgozó lett, annyi munkát kért tőle Jenő bácsi. Szépült a templomunk és környéke, de ami a legszebb volt, kezdtek közénk járni a lakótelep nem unitárius lakói is – egy közeli iskola tanárnője és tanítványai –, a cite-razenekar.

Aki Erdélyből jött, annak mindig nyitva volt az ajtó, segített ruhával, élelemmel, pénzzel, ahogy tudott. Néha ki is használták jósa-

gát, szeretetét, néhányan visszaéltek vele.

Derűje, humanista életfelfogása, műveltsége miatt kedvelték nem unitárius környezetében is. Mint jogtanácsos, kiterjedt ismeretségi körében féláron szerzett építési vagy kerítésanyagot. Soha nem voltunk annyian, mint mikor Jenő bácsi szervezte a közös munkát. Múlhatatlan érdemei mellett eltöpreng az utóbbi időkben bekövetkezett korával magyarázható visszaesés.

Ha majd a tavaszi égen felnézünk Csaba királyfi tejútjára és ott egy fényes csillagot látunk, az biztosan a pestszentlőrinci lelkész, Szentgericei Jakab Jenő csillaga!

Nem felejtünk Jenő Bácsi, nyugodjál békében!

Ihász Sándor

Megváltozik a Miatyánk?

A szakértők szerint a mostani változatba – amit 1971-ben hitelesítettek – néhány pontatlanság csúszott, ami az eredeti görög változatban nem egészen így szerepel. A magyar nyelvű Miatyánk szinte teljesen megegyezik az olasszal, ezért érdekes bemutatni a tervezetet.

A korszerűbb értelmezés jegyében tervezik Rómában, hogy hét szót megváltoztatnak, illetve inkább árnyaltabb értelmezést adnak nekik.

A legfontosabb változtatás a kísértésre vonatkozik. A mai szöveg szerint „...ne vigy minket a kísértésbe”, ez így változnék: „...ne hagyj minket kísértésbe esni”. A kettő között komoly különbség van, az első változat szerint ugyanis olyan kép alakul ki Istenről, mint ha szándékosan vinné kísértésbe, illetve próbára tenné az embert. Ez viszont nem felel meg a keresztény vallásnak, a jóságos Teremtőről alkotott értelmezésének.

A másik változás lenne a „szenteltessék meg a Te neved!”, amely így alakulna: „dicsértessék meg a Te szent neved!”. Tehát, ami öröktől és önmagától szent, azt az ember nem szentelheti meg.

A következő tervezett rész: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, ahogy mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!” helyett: „...ahogy mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!”. A megbocsátunk szó még folyamatot fejez ki, míg a megbocsátottunk már befejezést.

Több szót stilisztikai szempontból akarnak változtatni, de ekörül még viták folynak.

Az átírásról és elfogadásáról természetesen a vatikáni püspöki konferencia hozza meg a döntést és a pápának kell áldását adnia a végső eredményre. A döntés 1977-ig történik meg.

A tervezet mindenesetre érdekes, hiszen a Miatyánkról – a szövege és szavai jelentéséről – eddig is teológiai viták folytak, hogy szó szerint, misztikus vagy átvitt értelemben kell-e értelmezni az imádságot.

A „Panoráma” február 26-i adásában interjút láthatunk Pio Laghival, a Vatikán nevelési ügyekkel foglalkozó kongregációjának prefektusának, aki ezt a témát is érintette nyilatkozatában.

Bencze Franciska

Unitarizmus és humanizmus

4. Jézus, az ember-Krisztus

A Krisztus utáni 4. évszázadban megtartott egyetemes zsinatokon a többség hitet tett Jézus Krisztus valóságos istensége, az Atyával való egylényegűsége mellett, és ezt a hitvallások máig is kötelező érvényű dogmájává tette. A kereszténység egy kisebbsége sem a zsinatok előtt, sem a zsinatokon, sem pedig a zsinatok után nem tudta beépíteni hitelvei közé Jézus Krisztus valóságos Isten-voltát, – a Jézus Krisztus istenségét valló kereszténység viszont a zsinatok (legfőképpen a niceai-konstantinápolyi zsinat) dogmáinak elfogadását a kereszténységhez való tartozás elengedhetetlen feltételének tartotta máig is. Az unitarizmusnak a kereszténységen belüli helyzetét kezdettől fogva, vagyis több mint négy évszázad óta a Jézus Krisztus Isten-volta hitelvéhez való viszonyulása határozza meg. A reformáció korának hitvitáiban általános elv volt, hogy kizárólag a Szentírás alapján lehetett érvelni, és ehhez igazodott a korabeli, akkor születő unitarizmus is. Jézus Krisztusról lévén szó, az unitarizmus magát evangéliumi kereszténységnek vallva, közvetlenül az evangéliumi szövegekre épített, amelyekben csak elvétele olvashatók olyan szövegrészek, amelyek Jézus Krisztus istenségét állítanák, illetve bizonygatnák. Ez a körülmény ugyan még nem lenne perdöntő, hiszen az evangéliumok Jézus életéről és működéséről kívántak beszámolni, míg Isten-volta nyilvánvalóan csak halála, illetve feltámadása után válhatott alapvető jelentőségű hitelvvé. A feltámadásról szóló elbeszélések keretében ugyan nem hangzik el Jézusnak Istenként való megnevezése, de az asszonyok Jézus lába elé borulása Jeruzsálemben, és a tizenegy tanítvány Galileában (Mt, 28, 9 és 17) az imádatot jelentette, ami csak Istent illethet. Pál apostol leveleiben vannak ugyan olyan kijelentések, amelyek Krisztus Jézust Istennek vallják (mint a római levél 9, 5-ben is) ám többször kap hangsúlyt Jézus Krisztus ember-volta, Istentől, az Atyától való megkülönböztetése (mint az unitarizmus ismert jelmondatának második felében az 1 Tim 2,5-ben). Az evangéliumok és a páli levelek alapján az unitarizmus alá tudta támasztani az ember-Krisztust valló hitelvét, csak hogy a korai évszázadok egyházatyáinak vallásfilozófiája egy ezredév alatt tartós alapokat helyezett Jézus Krisztus Isten-voltának hitelve alá. A reformáció legradikálisabb hajtásaként az unitarizmus ebben a tekintetben is vissza kívánt térni az evangéliumokhoz, ahhoz, ahogyan maga Jézus és a tanítványok is vallottak Jézus szerepéről és személyiségéről.

Jézus útjának döntő jeleneteként olvasható mindhárom szinoptikus evangéliumban Péter vallástétele Cezarea Filippinél, ahol Jézus először arra kérdezett, hogy kinek tartják őt általában az emberek, majd pedig arra, hogy kinek vallják őt a tanítványok? Az első kérdésre adott válasz szerint a nép, a zsidóság, akik nem az ő követői, Jézust prófétának tartották, az őt követő tanítványok számára azonban ő a Krisztus, ő a Messiás. A kétféle válasz azóta is vízváltást okozhat a Jézushoz fűződő kapcsolatnak. Kívülállónak, azaz a kereszténységen kívülieknek Jézus próféta, tanítómester volt és lehet ma is. A keresztények számára azonban csak a másik válasz lehet érvényes, hiszen ők éppen azt vallják, hogy Jézusban az emberiség megkapta a várt Messiást, benne elküldte hozzá az Atya azt a Krisztust, akinek követésével megvalósulhat az emberi társadalomban Isten uralma. Jézust nem az első válasz érdekelte, hanem éppen a második, a tanítványoké, és ezt a választ el is fogadta, hozzátéve, hogy boldog az, aki ehhez a válaszhoz nem az emberi tapasztalás révén jutott el, hanem a benső hit sugallatára (Mt 16, 15–17).

A klasszikus unitarizmus (így jelölve a XVI. és XVII. század unitarizmusát) határozottan a tanítványokhoz hasonló-

an, Jézus ember voltának hangsúlyozása mellett, feltétlenül vallotta Krisztus voltát, hogy Pál apostol meghatározását ismételjük, „az ember Krisztus Jézust”. Az sem jelentett gondot egészen a XIX. század végéig, hogy az unitáriusok is az Apostoli Hitvallás szerint vallják Jézust Krisztusnak, Isten egyszülött Fiának és Urunknak. A XIX. század racionalizmusának hatására az unitarizmus a történeti Jézust úgy állította vallásának tengelyébe, hogy kizárólag prófétai, tanítómesteri szerepét hangsúlyozta a hitvallásban is. Ezen az úton századunk elején olyan fogalmazású kátészöveg is megszülethetett, amelyben Jézusnak Krisztus voltát azért nem akarják vallani, mert az egyenlő lenne Jézus istenségének elfogadásával, ami pedig nem volna összeegyeztethető az unitarizmus egyszemélyű és egylényű istenhitével. A racionalizmusnak a vallásra gyakorolt ilyen mély hatása a két emberi létsík, a két emberi dimenzió összezavarásával magyarázható. A racionalista humanizmus voltaképpen nem fogadja el a transzcendens létsík realitását, és a történeti Jézushoz ragaszkodva, csupán a legnagyobb próféta és tanítómester szerepét látta valóságosnak, a modern vallásos hitbe beépíthetőnek.

A vallásos hit azonban nem a ráció, nem a tapasztalható valóság dimenziójában, hanem éppen a transzcendenciában alakul ki, ott él, ott fejlődik. Jézusnak Krisztus volta a hit tartományába tartozik – miként Péternek Jézus is jelezte – és attól függően, hogy valóban keresztény hívő-e az ember, vallhatja hitében Jézust az ember-Krisztusnak, vagy ezt nem vállalva, egyszerűen csak ember-Jézusnak. A kereszténység túlnyomó része túlélt Péter vallástételén, és Jézus erre adott válaszában. A keleti ortodox kereszténységben az ember-Krisztus helyét a Krisztus-Isten fogalom foglalta el, ahol Krisztus Pantokrátorként, a világmindenség uraként valóban isteni szerepet tölt be, valamikori emberi természete hangsúlytalanná vált. A nyugati hagyományos kereszténység Isten-ember fogalma ugyan Jézusban az emberi és az isteni természetet egyaránt hangsúlyozza, de ez is túlhaladja a Jézus és Péter közötti evangéliumi párbeszédben foglaltak lényegét.

Az unitarizmus – miként a kereszténység egésze is – nem kerülheti meg hitelveinek átgondolását, amelyre ketős indíték készíthető. Egyrészt a hitnek, az emberi létezés transzcendens dimenziójának az elmélyítése, másrészt az emberi gondolkodás és tudás eredményeinek figyelembevétele. Az utóbbi nem azért kell, hogy a „tudni” felváltsa minden vonatkozásban a „hinni”-t, hanem hogy a transzcendens létezés ne csak hinni, de érteni is lehessen és kelljen. Jézusnak Krisztus volta a hit, a transzcendencia síkján értelmezhető, és egyáltalán nem szükségszerű, sőt inkább zavaró a tapasztalati dimenzióval való egybefűzése. A szüzi születés, a mennybemenetel látványának elfogadása nem lehetnek feltételei a hit Krisztusa megvallásának, hiszen ezek a tapasztalható létsíkra tartoznának, ahol azonban a velük szembeni értetlenség teljesen indokolt. Pál apostol, Márk és János evangélisták Krisztus-hitének egyáltalán nem volt előfeltétele a szüzi születés mítoszának elfogadása, és a szemmel látható mennybe emelkedés is csak Lukácsnál olvasható, tehát ugyancsak nem lehetett általános evangéliumi hagyomány. A tapasztalati létsíkon jogosult kétségek nem vetíthetők vissza a transzcendens hit dimenziójába, következésképpen korunkban is, ugyanúgy, mint mindig is, a keresztény mivolt fő kritériuma – Varga Bélát idézve – Jézus Krisztus.

(Vége)

Dr. Sztankóczy Zoltán

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL . . .

Derzsi Simó István (feltehetően 1680–1719)

A XVI. századi erdélyi unitarizmusra az eszmei alakulás és térhódítás, a XVII. századra a korabeli kálvinista egyházzal folytatott küzdelem, a XVIII. századi unitarizmusra pedig a Habsburg uralkodók megsemmisítő egyházpolitikájának kivédésére irányuló törekvés jellemző.

A XVIII. század magyar irodalmára Bécs és a katolikus egyház korlátlan érvényesülése nyomja rá bélyegét. Jellemzője a magyar nyelv háttérbe szorítása, az irodalomban a latin, a francia és a német nyelv előretörése.

A század erdélyi unitárius irodalmában a fentiek elleni küzdelem tapasztalható. Kiemelkedő unitárius irodalmárokról e századból nincs tudomásunk. De vannak úgynevezett „második vonalba tartozó” íróink, mint például a vallásos tárgyú színdarabíró Derzsi Simó István, az egyháztörténet-író Kénosi Tözsér János és Uzoni Fosztó István, és a fordításai révén kiemelkedő Kozma Gergely.

A kor teológiai irodalmának kiemelkedő művelői Kolozsvári Dimén Pál, Várfalvi Pálfi Zsigmond, Szentábrahám Lombárd Mihály, Keresztúri Sámuel, Gejza József és Csíkfalvi Márkos György.

Most a vallásos tárgyú színdarabíróval, az 1680. év körül született és 1719 körül elhalálozott Derzsi Simó Istvánnal ismerkedünk meg.

Derzsi Simó Istvánnal foglalkozó irodalmunk meglehetősen szegény.

Nevével először az Uzoni féle kéziratos egyháztörténetben találkozunk. 1892-ben a Hegyesi Vilmos féle „Emlékkönyv az erdélyi magyar színészet 100 éves jubileuma alkalmából” című munkájában említés történik Simó „Vir Regius” (Királyi férfiú) című előadásáról. A nagymultú Keresztény Magvető kétszer emlékezik meg róla. Először a folyóirat 1895. évi 2. füzetében. Itt Fodor András a bágyoni lelkészek sorában említi nevét. Másodszor az 1904. évi 2. és 3. füzetben, ahol Kanyaró Ferenc („A tordai diákok színi előadása 1713-ban”) életrajzi adatokat is közöl. De sem a régi lexikonok, sem az Akadémia kiadásában megjelent „Magyar Életrajzi Lexikon” (1969) nem foglalkozik vele.

Kanyaró Ferencre támaszkodva az alábbiak tudottak Derzsi Simó Istvánról:

Városlaván született az ottani, azonos nevű unitárius lelkész fiaként.

Alsóbb iskoláit Tordán járja. 1699-től a kolozsvári Unitárius Kollégium növendéke. Igazgatója Kolozsvári Dimén Pál. Tanárai: a leideni egyetem volt két növendéke, Szaniszló István és Szentmihályfalvi Dávid és a későbbi püspök, Várfalvi Pálfi Zsigmond.

1705. május 1-jétől Bágyonban tanító.

E Torda-Aranyos megyében levő falu lakói a székely huszártartó ezred tagjai. A községben két ízben tartanak székgyűlést. Simó idejében az iskolai törvények értelmében a tanító nem alapíthat családot.

Kanyaró közlése alapján tudott, hogy az 1700-as évek első tizedének második felében az Aranyos-menti, így a Torda környéki falvak is üresen állanak. Lakói vagy a háborúnak, vagy a pestisnek esnek áldozatul, de sokan a Tisza mellé húzódnak Rákóczi hadaival. Élet csupán a Torda melletti Keresztesmezőn, az erdélyi hadak fő gyülekezőhelyén zajlik, hol fölváltva tanyáznak a kurucok és a labancok. A környező falvak otthon maradó lakói ide járnak ki, hogy kisebb-nagyobb szolgálataikkal keressék meg mindennapi kenyerüket.

Ide jár ki a költői hajlammal megáldott bágyoni unitárius tanító, Derzsi Simó István is, aki nem mint iskolaigazgató, hanem mint a XVIII. század elejének színdarab- és versírója marad emlékezetben.

Irodalmi működése kettős: világi és egyházi.

Világi költészetét hangzatos magyar ritmus és a klasszikus-utánzat jellemzi. Ír kisebb verses komédiákat is.

Hegyesi Vilmos emlékkönyve betekintést nyújt az erdélyi színjátszás fejlődésébe. Elmondja, hogy a kolostorokban már az

1510-es években adnak elő biblikus tárgyú színjátékokat, melyek azonban a misztérium-játékoknak és az iskolai drámáknak a keverékei; 1626-ban az unitáriusok kolozsvári iskolájában, az óvári volt Ferences zárdában rendeznek színi előadást Bethlen Gábor második lakodalma alkalmából. Rendeznek még előadást 1696-ban is. 1713-ban Derzsi Simó István „Vir Regius” című iskola-dramáját viszik színpadra.

Kanyaró közli, hogy Simó tordai igazgató-tanító korában felhagy a könnyű műfajjal és a Bibliából formált kegyes darabokkal lép a színpártoló tordai lakosok elé. Ezeknek a bibliai tárgyú színi előadásoknak elsődleges célja – Kanyaró szerint – a vagyonszább polgári réteg megnyerése az iskola anyagi támogatására.

Amint tudott, a kuruc-labanc háború végével az 1711-ben újból megnyíló tordai iskolát előzönlí a környék és a kolozsvári iskolából helyszűke miatt kiszoruló ifjúság. Simó igazgatósága alatt a Tordán tanuló diákok száma megközelíti a százat, ami nem csak az iskolára, de a városra is nagy terhet ró. A diákok elszállásolása és étellemezése is a város vállaira nehezedik. Így nem csak az egyház, a nemesek és a gazdagabb polgárok, de a közrendű tordai gazdák is kénytelenek hozzájárulni a tanuló ifjúság fönntartásához. Az említettek kulturális színvonalának figyelembe vételével adatja elő diákjaival Simó az említett „Vir Regius” című, maga szerezte színdarabot.

Szintén Kanyarótól tudjuk, hogy ez a pártfogót kereső színi előadás túlnő a tordai közönség kultúrigényén. A nézőközönség közt ott van a nagybefolyású főkormányiszéki tanácsos, Bíró Sámuel is.

Az előadásra Simó a közönség tájékoztatására műsorfüzetet és színlapot ad ki. Bíró Sámuel főkormányiszéki tanácsosnak küldött meghívóból kiderül, hogy a szerző kényszerűségből fordul bibliai témájú darab írásához. Az ilyen darabtól azonban huzakodik, mert a korszellem nem teszi lehetővé a bibliai szövegtől való eltérést, ez viszont vontatottá teszi a darabot.

A „Vir Regius” Sámuel I. könyvének feldolgozása.

A darab első felvonása a könyv nyolcadik részét adja vissza. Arról szól, hogy az öreg kort megélt Sámuel tehetetlen fiait teszi meg Izrael bírúiul. Ezért a vének fölszólítják egy legális és megfelelő utód kijelölésére.

A további felvonások Sámuel könyvének egy-egy részét dolgozzák föl. Feldolgozásra kerül Dávid királlyá választása, Dávid Góliát feletti győzelme, Jonathán és Dávid szövetsége, Sámuel halála stb. Az utolsó, a 13. felvonás eltér Sámuel könyvétől – ez ugyanis a darabból levonható tanulságot ismerteti.

Simó – számíttva a főkormányiszéki tanácsos, Bíró Sámuel, előadáson való résztvételére – nagy gondot fordít a darab betanítására. A betanítás és a próbák két hónapot vesznek igénybe. Az előadás helye az iskola udvara. Amint Kanyaró megjegyzi, az előadás anyagi sikerét nem befolyásolja az ingyenes nézők sokasága. Az előadás díját utólag szedik be, illetve juttatják el a nézők az iskolának.

A színdarabban 26 szöveggörben 43 tanuló lép föl. A zenekar is a diákokból létesül, és a felvonások közötti űr kitöltésén elmondott tréfáknak is a tanulók az előadói.

A darab sikerét a következő évek színjáték iránti igénye tanúsítja. Nem hagyható figyelmen kívül a darab előadásának majdnem szomorú következménye sem. Ugyanis a református vetélytársak az unitáriusokat pártoló Bíró Sámuel valamilyen királyi címre és méltóságra törőnek vádolják, aminek bizonyított volta fej- és jószágvesztés büntetését vonta volna maga után.

Ismert Simó irodalmi működésének egy másik fönntmaradó nyoma is, egy úgynevezett „nász-ének”, melyet ugyancsak ő tanított be. Ezt tanítványai lakodalom alkalmával, a lakodalmas népmulattatására adják elő.

A fent közölteken túl semmit sem tudunk Derzsi Simó Istvánról. Ez nem sok, de elégséges ahhoz, hogy fölkeltsse a személye iránti érdeklődést és segítse az eddig még ismeretlenül lappangó egyéb munkáinak napfényre kerülését.

Kelemen Miklós

Az erdélyi unitárius leánynevelés története

II. rész

Külföldi támogatások

Az Otthon felszerelése az 1930/31-es tanévben is gyarapodott amerikai és angol hittestvéreink adományából, akik gyakran meg is látogatták az intézetet.

1930-ban a Nevelési Bizottság javasolta, hogy a Tanács mondjon köszönetet azoknak a nagyszámú jótévedőknek, akik kegyes adományaikkal az intézet beruházását és fenntartását elősegítették.

Az 1934. III. 18.-i Közlöny írja, hogy az intézetben műsoros estélyt rendeztek. Zongorázott Pap Juci, Sándor Irén, Borbély Erzsike. Egyfelvonásos színdarabokat adott elő Szabó Magda, Árkosi Etuka, Elekes Sárika és Major Margit. Kállai kettőst jártak Bedő Boriska és Szánthó Vilma teológusok. Tréfákkal neveltette meg a közönséget Ádámosi Éva, Árkosi Etuka és Marosi Klári. Az előadáson jelen volt dr. Boros György püspök és nagy meglepetését fejezte ki. A műsoros estély szereplői közül ma is él Kövenden, Aranyosszéken Ádámosi Éva dr. Bardócz Béláné. Kezdő tanítónő koromban sok kellemes időt töltöttünk együtt, amire ma is szívesen emlékezünk. Kívánnunk neki egészséget, boldogságot.

Ugyancsak az 1934-es levéltári adatok szerint Angliában a Channing House School növendékei Scharpe Emília-emlékalapítványt tettek az Unitárius Leányotthon javára. Ez az alapítvány biztosította az itteni unitárius leányok részére az angliai iskoláztatást a Channing House Schoolban. Évente egy leány iratkozhatott be oda. Hogy kik voltak az Angliában tanuló leányok, még nem tudjuk, de kutatni fogjuk. Annyi biztos, hogy az utolsó Channing-iskolás Ferencz József püspök úr felesége volt.

1939-ben ismét bővült a Leányotthon. A második emeleten négy terem kapott. Itt laktak egy külön szobában az egyetemisták és a teológusok. Azonban ez sem volt elég, ezért 1940-ben javaslat született új épület építésére az intézet számára, Varga Béla püspöksége idején.

1941-ben dr. Kiss Elek egyházi főjegyző és püspökhelyettes közbenjárta a belügyminisztériumban, hogy a menekültügyi osztály folyósítson segélyt a menekült diákoknak. A kapott pénzből a Leányotthon is részesült.

En 1938 szeptemberében léptem át az intézet küszöbét édesapám kíséretében. Ebben az időben Kovács Margit volt az igazgatónő és Sigmund Ilona a felügyelőnő. Mi, növendékek Margit néninek és Ilonka néninek szólítottuk őket. Engem Margit néni fogadott. Utasította Katica nénit, a kisegítőt, hogy kíséressen fel a hálóba a második emeletre, és adja át az ágymat. Ekkor a második emeleten la-

kott Ilonka néni; az egyetemisták, az I-IV. osztályosok itt aludtak, és a betegszoba is itt volt. Az első emeleten két teremben tanultunk, itt volt az ebédlő, a nagyok hálója, Margit néni szobája, a konyha és a mosdó. A ruhásszekrények szintén itt sorakoztak a folyosón. Kétajtós, nagy szekrények. Egy szekrényen két leány osztozott. Elfértünk, mert sok ruhánk nem volt, s ha lett volna sem vehettük volna fel. Mi az intézetet csak egyenruhában hagyhattuk el. Vasárnap rakott szoknya, fehér blúz, fekete harisnya és egyenkalap. A karszám viselése szintén kötelező volt. Lehet, hogy a mai középiskolások megmosolyogják a mi apácás, feketeharisnyás viseletünket, de mi akkor szívesen hordtuk, örvendtünk, hogy gimnazisták vagyunk. Nekünk ez a külső egy tartást adott és a hovatartozás érzését. Nem hiszem, hogy maradi vagyok, ha azt mondom, hogy ma is helyes lenne az uniformis viselése, mert szerintem bizonyos tiszteletre kötelezne az iskolával és a nevelőtestülettel szemben, ugyanakkor többre becsülnék egymást és saját magukat is a diákok.

Az Otthonban 40 leány lakott. Nagy szigorúság volt. Reggel 6 órakor jött Katica néni a csengővel. Azonnal mentünk a fürdőbe, derékig mosakodtunk hideg vízzel télen-nyáron egyaránt. Felöltöztünk, a paplanunkat felhajtottuk, hogy szellőzőn, amíg reggelizünk. Katica néni kinyitotta az ablakokat, mert nekünk nem volt szabad kinézni. Sorba állva mentünk az első emeletre reggelizni. Minden tanulóknak volt csészéje, pohara, evőeszköze és szalvétája. Étkezés után az evőeszközeinket mi mostuk el, az edényeket Katica néni. Nem tudom, hogy volt képes annyi gyermek után mindent elvégezni. Takarított, tüzet gyújtott, fürdetésnél segített. A férje, Balázs bácsi felhordta a tüzelőt, septe a havat, javította a vízcsapokat, zárat. Nagyon megbízható, szorgalmas emberek voltak. A kosztal nagyon megvoltunk elégedve. Mindig két fogás, minden nap hús, sokszor este is. Tíz leány ült egy asztalnál. Naposok voltunk. Segítettünk a terítésnél. Tíz tányért vitt be a szolgálatos a konyhából az ebédlőbe. Két termen és egy hosszú folyosón kellett végig vigyük. En vékonyka, pálcikakezű-lábú voltam első gimnazista koromban. Alig bírtam el a 10 porcelán tányért. Egy alkalommal éppen szembejött velem a kalotaszegi Perzsi néni, aki Margit nénihez volt bejáratos, megsajnálta és segíteni akart. Ilonka néni ott termett és nem engedte. Azt mondta, hogy kivétel nincs, minden leányra kötelező a naposkodás. Szívtelennek tartottam. Lám, ma sem felejtettem el! Pedig milyen jól tette, mert azóta hányszor cipeltem az akkori 10 tányérhoz hasonló nehezket, de megtanul-

tam akkor, hogy ha elviselhetetlen is a teher, nem tehetem le. Bírni kell.

Személyes emlékeim

De térjünk vissza a napi programra. Reggeli után felmentünk a hálóba, megvetettük az ágyakat, utána készültünk az iskolába. Az intézetből sokféle iskolába jártunk. Tanítóképzőbe, Marianumba, román gimnáziumba („Regina Maria”, „Principesa Ileana”), kereskedelmibe. Legtöbbször a Református Leánygimnáziumba jártunk. Sorba álltunk iskola szertint. Mi, a „refesek” a legrövidebb úton, keresztül a Bolyai utcán igyekeztünk az iskolába. Kitérni nem volt szabad. Dehát a diák mindig diák volt és marad. Hány-szor megszegettük ezt a tilalmat! A Szentegyház utcán „kilógtunk” a Főterre, s úgy kanyarodtunk a gimnáziumba. Nagy nap volt az ilyen! Esemény! Ugyanakkor izgalom és szorongás. Vajon nem látott meg valaki? Nem tudják meg az Otthonban?

Oh, drága Református Leánygimnázium! Mennyi szeretettel gondolok rá! Dr. Vassné Sükösd Lenke volt az első osztályfőnöknőm. Mikor számba vett és engem szólított, kedvesen rám mosolygott, és azt mondta:

– Te vagy az én kis druzsám.

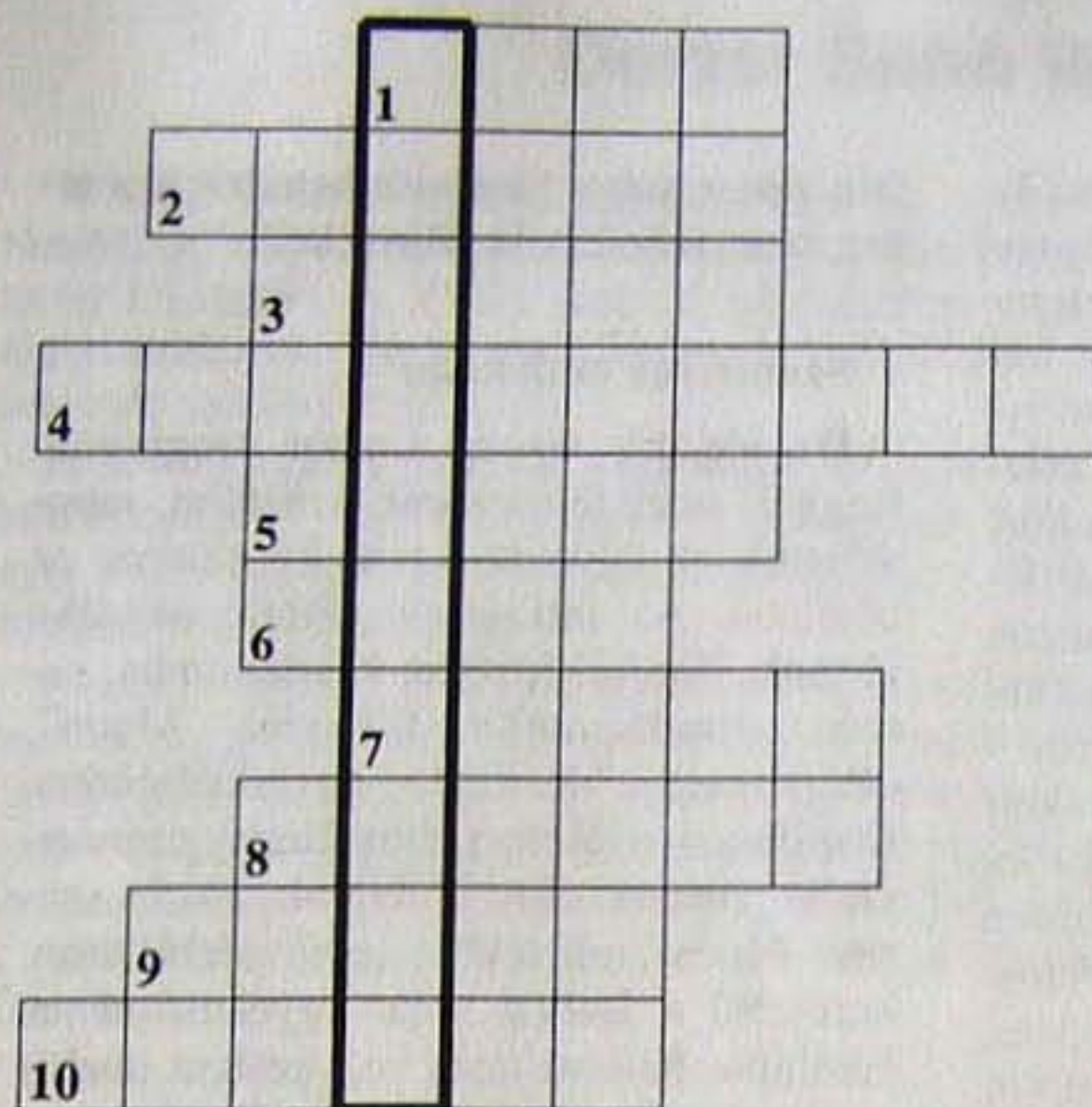
Egy életre meghódított. Előtte van a drága Emmi néni, dr. Sinkó Istvánné derűs arca. Nagyon szerettem. Második gimnazista koromban bevett a karénekké, altba. Roppant büszke voltam. Külön kell megemlékezni Tóth Máriáról, a magyar tanárnőmről. Első gimnazista koromban egy alkalommal behívott a könyvtárba és azt mondta:

– Én látok benned valamit, de te nem tudsz beszélni. Nézd ezt a sok könyvet, neked sokat kell olvasnod. Döbbsenten hallgattam. Hogyan? En nem tudok magyarul beszélni? Nem tudtam bizony. Mészárosról, falusi környezetből, szegényes szókincessel indultam. Pedig kiváló tanítónő volt, Zsigmond Ferenc. Mindent megtett értünk. De én arisztokrata és nagypolgári származású lányokkal kerültem egy osztályba, akik az otthoni neveltetésük folytán idegen nyelveket is beszéltek. Az iskola színvonala szintén magas volt. Nyilván, hogy az én tudásom nem volt elég. Tóth Mária tanárnőm könyvet adott a kezembe, mondhatnám lámpást, ami világított nekem egy életen át. Szóval kapaszkodnom kellett. Nehéz küzdelmet vívtam a tanulással. Sok félészakát tanultam a fürdőbe lopózva, mert nem akartam kimaradni az iskolából. Nagyon akartam tanulni.

(Folytatjuk)

Törökné Borbély Lenke

Ifjúságnak

1. Ábrahám felesége
2. Mózes utódja
3. Pál két levelet is írt neki
4. A hét diakónus egyike, akit halálra köveztek
5. Góliát legyőzője
6. Mózes testvére
7. Ahasvéros perzsa király felesége
8. Alacsony termetű jerikói vámszedő
9. Az egyik evangélista
10. A Judás helyére választott apostol

Ha a bekeretezett négyzetekben található betűket összeolvassátok, Isten és a világ közötti szövetség jelét az Ószövetségből kapjátok meg.

MEGOLDÁS

10.	MÁTYÁS
9.	JÁNOS
8.	ZÁKUS
7.	VASTI
6.	ARON
5.	DAVID
4.	ISTVÁN
3.	TIMÓTEUS
2.	JÓZSEF
1.	SÁRA

Egy énekfűzet margójára

A mil레centenáriumi év szellemében érdemes odafigyelnünk egy példaadó kezdeményezésre.

Nagyváradon 1994-ben énekfűzet jelent meg ökumenikus használatra az ott élő felekezetek számára. A kis gyűjtemény célja, hogy az immár hagyománnyá váló Varadinum-ünnepségeken együtt tudják dicsérni Istent az együtt „lakozó” atyafiak. Ma még nem bizonyos, hogy jó volt-e a válogatás, noha szándéka szerint az erdélyi-partiumi ökumenikus hagyományok mozgatták a szerkesztőket. Ezt majd az idő dönti el.

Az énekek darabszáma nem tükrözi az erőviszonyokat, a felekezetek lélekszámát, talán csak a jövőbeli szándékot, t. i. az együttműködés szándékát magyarságtudatban és evangéliumi lelkesületben.

Amíg a protestáns közösségek énekanyaga szépen fedi egymást, addig a római katolikus énekek egyike sem található meg a másik négy énekeskönyvben. Ezen nem is lehet csodálkozni, hiszen a közös tradíció dogmatikai és dogmatörténeti okokból is csak vágyálom lehet. A protestáns közösségek oltárról alkotott felfogása homlokegyenest más, mint a római katolikus testvéreké, mégis benne van a fűzetben az oltári szentség dicsérete. Más dogmatikai különbségek is rontják az ökumenikus gondolkodás lehetőségét: pl. a közbenjárás dogmája. Legtöbb protestáns közösség egyedül Jézust fogadja el, így bármely nagy is volt László király és minden tiszteletünket lerójuk tettei előtt, mégsem fogadhatjuk el közbenjárónak. Szerencsésebb lett volna ezeket az énekeket elhagyni és mással pótolni. Talán lett volna olyan költő, aki felekezetektől függetlenül Istent dicsérő verset tudott volna írni egy közös dallamra. Bátorkodom feltételezni, hogy egy szolid erdélyi népdal dallamát is kész lett volna elfogadni az énekelni kívánó ökumenikus gyülekezet. Nyilvánvaló azonban, hogy kívülről könnyebb beszélni, mint megadott lehetőségek között énekfűzetet szerkeszteni. Nincs is észrevételeimben semmi rossz szándék, csupán egy meglévő anyag boncolgatása, értelmezése.

Nagy lépés ez a fűzet olyan területen, ahol nem egyedüli gond szívből énekelni, de ezer más gonddal is naponta szembe kell nézni. Talán eljön az idő, amikor Isten magyar ajkú népének lesz egy olyan közös – ökumenikus – énekeskönyve, amellyel dicsekedve lehet kiállni a nagy tömegek elé, bizonyítva az összetartozást nem csak nyelvben, de hitvallásban is. Csak reménykedni lehet abban, hogy egy ilyen mű megszületik, addig pedig minden hívő embernek támogatnia kell a helyi kezdeményezéseket, amelyekből kinő majd a reményelt cél.

A másik vizsgálódási szempont a közös protestáns tradíció szempontjából fontos. Noha jelentős dogmatikai eltérések itt is vannak, mégis közelebb vannak egymáshoz, mint hozzájuk (külön-külön is) a római katolikusok. Alapul véve a legtöbb énekkel szereplő református egyházat, tőle úrvacsora-tanban tér el lényegesen az evangélikus, mindkettőtől pedig az unitárius; a keresztség kérdésében a baptista az előző háromtól. Tömegeikkel is eltérnek egymástól az erdélyi-partiumi evangéliumi egyházak, aminek történelmi okai vannak. A reformáció idején a református-evangélikus tanítás a hangadó. Dávid Ferenc antitrinitárius tanítása nem szakít le olyan tömegeket a két felekezettől, hogy azok elvéreznének, de Erdélyben az unitarizmus jelenléte máig számottevő a protestáns felekezetek között. A felnőtteket kereszttelő baptista egyház a Kornya-misszió eredménye és nem annyira létszámával, mint inkább hitbuzgalmi dinamizmusával tölt be jelentős szerepet a területen.

Mindez Románia területén van és ez még egy kérdést vet fel az ökumenikus kapcsolatokban, amit úgy lehet megfogalmazni, hogy egy kisebbségi népcsoport tagjainak érdek nélkül kell keresni az egymással való szeretet-kapcsolatot. A románság az egyetlen latin nyelvű nép Európában, amely az ortodoxiához tartozik a maga hatalmas tömegével, ami nyilván újabb gondokat vet fel a magyar nyelvű gyülekezetek számára. A vallási megmaradás szempontjából talán az biztató, hogy ma az ortodoxia nem túlzottan figyel a missziói parancsra, ezért a térítési láznak még nem mutatkoznak a jelei. Figyelnünk azonban fontos és ezt teszik az ökumenikus énekfűzetet kiadó egyházak és vezetők, ezért is fogták meg egymás kezét és hirdetik az evangéliumot a közös éneklés megvalósításával is.

Dicsérendő a vállalkozás, mert olyan embereket hoz össze, akik nemrég talán a maguk keretein túl nem is akartak hallani a másiktól. Talán vége lesz már a felekezeti sovínizmusnak és ha a világban nincs is felhőtlen béke, az Isten népe ennek megvalósításán fáradozik.

A teljesség kedvéért meg kell említeni még, hogy a kiadvány a Királyhágómelléki Ref. Egyházkerület nyomdájában készült. Az énekválogatók Balogh Mihály, Leopold László, Máthé Csaba, Boda József, Bokor Barna voltak.

Az ajánlás utolsó sorai álljanak itt buzdításul: Dicsértessék a Jézus Krisztus! Istené legyen a dicsőség!

Felhős Szabolcs

„... én protestáns vagyok. Mint
ilyen, szabadelvű, és jóindulatú
minden más vallás iránt.”

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Március üstököse

„Nagy Petőfi, bárhol is vagy, szózatomra, mely
idézget,
most jelenj meg! Ám nem úgy, mint márciusnak
idusán,
nem is úgy, mint Koltón éltél, szíva szüzi nászi
mézet:

úgy jöjj, ahogy eldőlél a segesvári bús tusán!
Mártírvér kell nekünk most, mint forróbiborszin
igazság,
gyáva, vértelen világnak mártírvér kell, friss,
piros!”

(Mécs László: Szellemidézés)

Petőfi Sándor a magyarság számára fogalom. Ő a
költő, a forradalmár, a politikus.

Nemzeti mitológiánk legszebb, leglátványosabb
alakjává nőtte ki magát. Minden politikai rendszer,
minden mozgalom használja a nevét, s vele igazolja
törekvéseit. A magyar közgondolkodás számára ré-
gen megszűnt irodalmi alakként létezni. Sajnos ma
már alig olvassák verseit, de azért mindenkinek van
véleménye róla.

Kié is Petőfi? A végzetes segesvári csata óta
számtalanszor hangzott el ez a kérdés. Ő az olvasz-
tótégely, melyben a magyar politikai élet számtalan
válfa olvadt össze.

Mégis a magyar fiatalság örök jelképe, a forradalmi
előretörés, a szabadságvágy élő példaképe. A mi fia-
talságunknak még tisztábban kell éreznie, hogy annyi
hazug, álságos évtized után Petőfiben a valódi, láng-
lelkű hazafit lássa.

Hiszen szabadsághar-
cunk voltaképp most is
folyamatban van, s nem
is szabad nyugodnunk,
amíg meg nem valósítot-
tuk önállóságunk összes
feltételét.

Petőfi ebben a küzdel-
münkben örök példaké-
pünk, vezérő csillagunk.

Ezen az úton kell ha-
ladnia a Szabadelvű Pro-
testáns Kör kebelében
sarjadzó Balázs Ferenc
Ifjúsági Alkotókörnek is.

Fogarasi Péter

Csillagösvényen

(Vincze László)

Szellemhadak

Égi hadak csillag-ösvényén
szellem sereg vonul
minden éjjel,
ki látja jönni őket
ámulva térdre hull.

Holnap...
holnap...
jönnek...
jönnek,
s a hulló hó függönyét
csatamének nyerítése,
menydörgés tépi szét.

Karcsú torony rekedt harangját
rázza a zúgó fergeteg,
Petőfi honvéd lelke száll ott,
s kik itt lent elestének.

Holnap...
holnap...
jönnek...
jönnek,

„Előre, rajta kamerád!..

– Kiáltják;

„Ismerlek szép öcsém,
mi együtt vívtuk meg Budát!”

Új láb nő a mankó mellett,
s a vakok látni fognak,

a mész alól is
fölkelnek
holnap...
majd...
mind... mind a
halottak!

Szellemhadak járnak
vissza
ég – föld egybeolvad,
s föltámad ki
hontnak fordult
holnap...
holnap...
holnap...

Mikolai Bertics Mihály

Egyházközségeink életéből

Szeretetvendégségek

Nagy Ignác utca

A Budapesti Unitárius Egyházközség 1996. február 3-án, szombaton du. 5 órai kezdettel tartotta meg a Nagy Ignác utcai templom gyülekezeti termében a februári szeretetvendégséget. Ez alkalomból az evangélizációt *Rázmány Csaba* pestszentlőrinci lelkész végezte, aki farsangi gondolatokkal és hangulatban szolt a jelenlevőkhöz. Őt követte *Szász János* előadása, aki a „vízkereszt országgyűlésről” tartott érdekfeszítő előadást.

Templomunk ifjúsági zenekarának tagjai *Rudolf Krisztina* és *Vadady Virág* orgonaszólókat adtak elő. A tordai országgyűlésre emlékezve ifj. *Gergely Felicián* irodalmi szemelvényekből válogatott szövegrészeket adott elő, a tőle megszokott igényességgel, öccse *Gergely Márk* klarinetszólókat játszott. Az ünnepi estét *dr. Murvay Sámuel* főgondnok szavai zárták, amit szeretetvendégség követett. Kiemelt helyen köszönjük meg gyülekezetünk azon nőtagjainak szorgalmas egész napos munkáját, reggel 9-től este 10-ig, akik jóvoltából ízletes vacsorában részesülhettünk.

Pestszentlőrinc

Pestszentlőrinci egyházközségünk január 28-án tartotta meg gyülekezeti napját.

Bencze Márton püspök farsangi gondolatokat ébresztő, hitelesítő áhitata után „Reális zöld tézisek” címmel *Juhos László*, a Reális Zöldek Klubjának elnöke tartott előadást. A környezet és a lélek tisztaságának szükségességét hangsúlyozta a mai társadalmi viszonyok között. Ezt követően a Pestszentlőrinci Zeneiskola kamara-zenekara, *Tihanyseghy Mária* tanárnő vezetésével, Bach műveket adott elő, majd *Kászoni József* lelkész mondta el gondolatait.

A szeretetvendégség alkalmából az egyházközség presbitere: *Sepsi-Kovács Éva* Isten- és egyházszeretete nyilvánítása jeléül 10 db énekeskönyvet ajándékozott az egyházközségnek.

Itt szeretnénk Pestszentlőrinchez tartozó híveink figyelmét felhívni, hogy vasárnapi iskolánk keretében megkezdjük a gyermekek valláserkölcsei nevelését és konfirmációra való felkészítését. Kérjük a szülőket és a nagyszülőket, hogy gyermekeiket, unokáikat hozzák el ezen alkalmakra.

Hőgyes Endre utca

A Budapesti Unitárius Egyházközség gyülekezeti esttel egybekötve nyitotta meg február 17-én azt az ünnepségsorozatot, melynek keretében egyházunk is megemlékezik a honfoglalás 1100. évfordulójáról.

A templomban – *Kászoni József* lelkész áhitata után – hallhattuk megzenésítve a „Hegyi Beszéd”-et, amit a szerzők *Gryllus Dániel* és *Gryllus Vilmos* adtak elő. (A televízióban karácsony éjszakáján volt a bemutató, és ugyanolyan nagy sikert aratott, mint a pár évvel ezelőtti „Pál apostol levelei”, amit szintén élőben hallhattunk már a Nagy Ignác utcában.)

A zenemű elhangzása után *dr. Murvay Sámuel* főgondnok mondott köszöntőt és nyitotta meg egyházunk milicentenáriumi ünnepségeit.

A gyülekezeti teremben *dr. Lőrincz Ernőné* mutatta be *Valovits László* kolozsvári festőművészt, és gyönyörködhettünk mind portréfestészetében, mind metszeteiben.

A művészi élmények után fehér asztal mellett beszélgethettünk tovább.

Nagy Ignác utca

Csiga, Julius Caesar, Frankenstein, Kalóz Jack...

Vajon hogy kerülhettek ilyen és hasonló alakok január utolsó vasárnapjának délutánján gyülekezeti termünkbe?

Ha jobban szemügyre vesszük a társaságot, kiderül, hogy az ifjúság idei álarcosbáljának kellős közepébe csöppentünk. Egy-két szellemes ötlet, néhány könnyen beszerezhető kellék idézte elő a hatalmas változást régi ismerőseink külsején. Estünk ötletgazdái az időtöltésről is gondoskodtak testet és szellemet mozgató játékok formájában. Gyakorol-

hattuk a lufi-fújás, -pukasztás, újságon táncolás, zenére versírás „művészetét” is. (Utóbbiak az UNIK archí-

vumában hozzáférhetők az érdeklődők számára.) Az „Aki hoz, annak lesz...” kezdetű mondókából kiindulva, közösen pakoltuk meg az asztalt mindazzal „... mi jó falat, „szem-szájnak ingere,” amiből mindenki kedvére fogyaszthatott.

Jó társaságban az idő is gyorsabban telik. Egy-kettőre este lett, s ki-ki kellemes hangulatban indult haza azzal a biztos tudattal, hogy nemsokára újra találkozunk.

Sipos Emőke Villő

Beszámoló az Egyházi Képviselő Tanács 1996. január 27-i üléséről

Az Egyházi Képviselő Tanács 1995. évi utolsó negyedévében esedékes ülését ennek az évnek a januárjában látszott célszerűen megtartani, feltételezve, hogy a múlt évi zárszámadás és az ezévi költségvetés meg tárgyalására is sor kerülhet.

Sajnálatosan a halasztás nem volt indokolt, mivel objektív okok miatt egyik sem készült el és ezért ezeknek a megbeszélése és elfogadása csak az 1996. év első negyedévében esedékes ülés keretében történhet meg.

A zord téli időjárás egyébként is rányomta bélyegét az ülésre: sok távollét és jelentős nézetkülönbségekből eredő viták jellemezték a tárgyalásokat.

Az elnökileg elintézett ügyek jóváhagyásán túlmenően a győri egyház-község ingatlanvásárlása, a kolozsvári teológusképzéssel kapcsolatos megállapodás, valamint a március hónapban megtartandó Ifjúsági Konferencia megrendezése emelkedett ki mindennapi egyházi életünk átlagos ügyei közül.

Személyi kérelmek is érkeztek szép számmal, de mivel azok elbírálása az 1996. évi jóváhagyott költségvetés hiányában nem volt lehetséges, ezért eldöntésük a következő ülésre maradt.

Fontos tárgysorozati pont volt a millicentenáriumi ünnepek előkészítése, valamint az Unitárius Élet zavartalan működését befolyásoló anyagi nehézségek áthidalása.

Végezetül, de nem utolsó sorban, személyi kérdések és változások meg tárgyalására is sor került, melyeket egyrészt a Képviselő Tanács tudomásul vett, másrészt intézkedést igényelt a megüresedett helyek betöltésére.

Összességében az egyházi életünket irányító és befolyásoló Képviselő Tanács ülése vitákkal terhes döntései ismételten a jobbítás és az előrehaladás ügyét szolgálták. A nehézségek ellenére is biztosították zavartalan működésünket az 1996. év folyamán.

Mikó István

Kocsordi hírek

Kocsordon az év végi ünnepeken legelevenebb az egyházközségi élet. Advent vasárnapjain most is, mint mindig, a templomlátogatók dolgot adtak a pénztárnoknak. Híveink ekkor fizetik be az önkéntes egyházadót, azt a legtöbbet, ami lehetőségeiktől telik. Ezúttal minden eddiginél többen és többet fizettek. A kis gyülekezet nagy áldozatokkal tartja fenn magát. Mindig meg tudott állni a maga lábán. Igyekeztünk a főhatóság nagylelkű támogatással egészíteni ki. Az áldozatkészség a perselypénzben is kifejeződik. 1995-ben másfélszer többet tettek híveink a perselybe, mint a legsikeresebb éveinkben. Ez részint a templomlátogatás javulását, részint pedig a látogatók áldozatkészségének növekedését jelenti.

Karácsony estén 24 gyermekünk szavalt. Közös énekelésünk 14 népi, nemzetközi ill. unitárius karácsonyi dalt. 32 gyermek részére adakoztak a szülők angyalcsomaghoz, de nem csak nekik jutott, hanem más közelállókhoz is. A többletet a pénztár fedezte. Az ünnepség után mindig teljes az érdeklődés, mert félévzárásnak is számít a hitoktatásban. Templomunk most is tele volt. A résztvevők között a cigány önkormányzat is képviseltette magát.

Növekedett az úrvacsorát vevő hívek száma, és a karácsony másodnap gyülekezet is népes volt. Ünnepe előtt 70 üdvözlőlevelet küldtünk egyházi tanácsosainknak és szórványhíveknek szerte az országban. A karácsonyi üdvözléssel egybekötve hívtuk össze évi rendes közgyűlésünket is, amit az újévi istentisztelet után tartottunk.

Közgyűlésünk jóváhagyta az éves beszámolókat, benne a kanadai testvérgyülekezetünkkel tartott kapcsolatunkat. A közgyűlés határozatot hozott első lelkészünk, Kereki Gábor hamvainak szétszórásáról templomunk körül, halála első évfordulóján, május 25-én, az elhunyt kívánsága szerint. A gyülekezet ez alkalomra társadalmi munkával készül rendbehozni a templomát.

Istenbe vetett jóreménnyel nézünk mindannyian a beköszöntött új esztendő elé.

Nyitrai Levente

Regionális népfőiskolai konferenciát rendeztek február 23-án (pénteken) 10 órai kezdettel a vásárosnaményi polgármesteri hivatal kistermében. Az összejövetelt a nyíregyházi Népfőiskolai Egyesület, a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola és a gergelyugornyai Kertbarát Népfőiskola szervezte. A találkozón bemutatkoztak a már működő szervezetek, s részben határainkon túli területek népfőiskolái is. Mint megtudtuk: a tanácskozás résztvevői kezdeményezni fogják egy újabb, területi népfőiskola életre hívását.

A Károli Gáspár Református Egyetem Jogtudományi Karán (Kecskemét) a református egyházjogon kívül valamennyi magyarországi történelmi hitfelekezet jogtörténetét és jogrendszerét is oktatják. Az unitárius egyházjogi előadásokat dr. Lőrincz Ernő egyházi tanácsos tartotta 1996 februárjában – kellő időt szentelve az Unitárius Egyház kialakulásának, történetének, mai helyzetének és kiemelkedő személyiségeinek ismertetésére is.

Magyarország 2000. A kormány ezzel a címmel rendezte meg kétnapos konferenciáját február 9–10-én. Külföldön élő, javarészt az üzleti életben tevékenykedő sikeres magyarok vettek részt a tanácskozáson, melyet az Országházban tartottak. Sok ismert név mellett meghívást kapott Kende Péter filozófus, Párizsban élő atyánk fia is. Egyházunkat Bencze Márton püspök képviselte.

A „Partner Church News” (Testvéregyházközségi Hírek) USA-ban megjelenő újság utolsó januári száma többek között a következőket közli:

„Hírek a Magyarországi Unitárius Egyháztól

– Kászoni Józseftől kaptuk a hírt arról, hogy Orbókné Szent-Iványi Ilona második gyermekének, ez alkalommal egészséges kisfiúnak, adott életet, aki a Csaba nevet kapta. Szívvel gratulálunk és lapunk hasábján keresztül sok szerencsét és boldogságot kívánunk a családnak.

– A Hőgyes Endre utcai gyülekezeti teremben a reformáció hetén felekezetközi találkozóra és megbeszélésre került sor. Az ökumenikus találkozón „Türelem és annak határai a vallásban” címen tartottak előadást, illetve beszélgetés keretében a hívek is bekapcsolódtak a témába.

– Advent második vasárnapján közvetítette a Duna TV azt a vallási műsort, amelyben szintén felekezetközi jelleget nyert advent teológiai értelmezése. Unitárius részről Kászoni József válaszolt a kérdésekre és beszélt az ünnepkör unitárius értelmezéséről. A lap beszámol még a budapesti Dávid Ferenc ünnepségekről és arról, hogy dr. Jakab Jenő nyugalomba vonulása után Pestszentlőrinc új lelkészét választott Rázmány Csaba személyében.”

Könyvesboltunk ajánlataiból

Benedek István: Aranyketrec

Egy elmeosztály élete. Hatodik kiadás.
„Aki még becsülni tud, s akit még becsülni tudnak, nem veszett el.”
Új Gondolat Kft. 180,- Ft

Hegyek éneke

Válogatás a Zsoltárok (1–19) Könyvéből, csodálatos fotókkal illusztrálva.
Alexandra Kiadó 500,- Ft

Zöld rétek dala

A zsoltáriró Isten jóságába vetett hite, és a teremtett világ nagyszerűsége színes fényképekkel ötvözve. Zsoltárok (19–39)
Alexandra Kiadó 500,- Ft

Dominique Simonett:

Mindentudó kisbabád

„...egy öt hónapos gyermek jelenlétében egy Miki egeret dugtak a párnája alá, a kicsi hosszú percek múltán is tökéletesen emlékszik a rejtekhelyre...”
Medicina Kiadó 504,- Ft

Geert van Istendael:

A belga labirintus

Olyan speciális regény, amelynek nem emberek, hanem egy egész ország a főszereplője.
Gondolat Kiadó 390,- Ft

A zárba illő kulcs

Gyermektörténetek evangéliumit tanulságai.
„Kitárul az ajtó, fény árad át rajta, és átvilágít a gyermekkorból az ifjúság idejére, sőt a felnőttkorba is.”
Evangéliumi Kiadó 150,- Ft

A Dávid Ferenc Egyet alapszabálymódosító és tisztújító közgyűlése
1996. március 22-én, pénteken 17 órakor lesz a Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai gyűlékezeti termében.

Nagypénteki passió és húsvéti istentiszteletek Budapesten

Nagypénteken, április 5-én este 6 órakor az istentisztelet után a Péterffy Gyula által átdolgozott „Unitárius passió”-t a Honvéd Művészegyüttes szólistái adják elő a Nagy Ignác utcai templomban.

Április 7-én és 8-án, húsvét első és második napján úrvacsoraosztással egybekötött istentisztelet lesz 10 órakor a Högyes Endre utcai templomban, 11 órakor a Nagy Ignác utcai templomban és húsvét első napján Pestszentlőrincen.

Egy volt munkatársunknak

Olvasóink észrevehették, hogy impresszumunkból megint kimaradt egy név, *Gálffy Gáboré*. Idegeneknek ez csak egy név, de nekünk GÁBOR. Kollegánk volt hosszú időn keresztül, már akkor is, amikor Orbókné Szent-Iványi Ilona szerkesztette a lapot. Ő volt – ahogy magáról mondta – az „anyanyelvápoló korrektor”. Bármikor számíthattunk rá. Romló egészségi állapota ellenére csak egy hívás kellett: Gábor, itt van a kézirat, gyere be! Amikor nyáron hosszabb időt töltött el Gárdonyiban, a családi fészeken, postafordultával cseréltük a kefelevonatokat.

Vitáink persze voltak, de nem olyan nagyok. A végén mégis ő került ki győztesen, mert rögtön mutatta „második Bibliáját”, a legújabb helyesírási szabályzatot.

Az utóbbi hónapok havas, jeges telében egyre nehezebben járt be, mi izgultunk érte, hogy a csúszós úton baj nélkül haza érjen. Mozgása sajnos egyre nehezebb lett, és amit már éreztünk, bekövetkezett: felmentését kérte lapunknál betöltött munkája alól, nem bírja többé a mindennapi jövés-menést.

Egyházunk életében továbbra is jelen van, hiszen a Budapesti Egyházközség gondnokaként fontos funkciót tölt be.

Az Unitárius Élet nevében köszönjük eddigi munkáját Gábor, és reméljük, hogy néha-néha azért tanácsaidal továbbra is segítesz minket.

B. F.

Ifjúsági konferencia

A Budapesti Unitárius Ifjúsági Kör (UNIK) konferenciát rendez március 29–31 között, melynek célja a vidéki ill. a szórványban élő fiatalokkal való szorosabb együttműködés megteremtése. Téma: „Az ifjúság szerepe az egyházban” Helye: Budapest, Nagy Ignác u. 2–4. A konferencia költségeit – kivéve az útiköltséget – az egyház vállalta magára.

Unitárius műsorok

Március 24.
vasárnap de. 10.

Kossuth rádió:
**Istentisztelet közvetítése
Polgárdiból.**

Halottaink

Nagy Árpád 65 éves

**Borsodi Andrásné
sz. Urszuly Vilma 74 éves**

Dr. Szász Mihály 99 éves

**özv. Bereczky Gyuláné
sz. Szoboszlai Jolán 97 éves**

**Elekes Dénesné
sz. Sárközi Erzsébet 82 éves**

Dr. Egyed Miklós 77 éves

Isten adjon csendes pihenést el-
távozott testvéreinknek az anya-
föld ölében, lelküknek örök üdvös-
séget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

Gondozás

Idősek otthonában még szabad férőhelyek betölthetők. Tápiógyörgye,
dr. Csernusné. Tel.: 06-53 383049

VI. kerületi (jó közlekedés),
csendes, utcai, 1 szoba hallos,
komfortos (bútorozott, komplett,
felszerelt) telefonos lakás hívó fia-
tal(ok) részére hosszú távra kiadó.

Telefon: 132-3444 (este).

**Lapzárta minden hónap 6-án
van. A később beérkezett írások-
kal szerkesztőségünk csak a kö-
vetkező hó lapzártáig tud foglal-
kozni. Kérjük ezt a beküldendő
írásoknál figyelembe venni.**

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:

**Kászoni József,
Muszka Ibolya, Nyitrai Levente**

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkész irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.
Évi előfizetési díj: 600,- Ft.

Egyes szám ára 50,- Ft.

Megjelenik havonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk
vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.)

Tel.: 132-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272